

Cherkasenko, Zyrydow

С. ЧЕРКАСЕНКО

(П. СТАХ)

TVORY

ТВОРИ

I

КИЇВ · ВІДЕНЬ
ВИДАВНИЧЕ ТОВАРИСТВО
„ДЗВІН”

I 9 2 0



С. Зрнаны

PG
3748
C 4776
1920
t. 1



Дорогому Другові
ЮРКОВІ СІРОМУ
присвячує сю книжку
П. Стах

Моя Муза

МОЯ МУЗА

Ні у роскошах багатців,
Ні у царя в його палаці
Своїх пісень я не шукав!
Серед рабів
У бруді каторжної праці
Одважно, гордо залунав
Мій перший спів...

Спустився я сміло в тьму глибоку,
Я розірвав ланцюг умовин
І кинув квіти її сяйво зір
В багно низин:
Мій дужий заклик до верховин
У душах розначу її зневір
Ударив в дзвін!

І от — ми в заграві пожеж,
О Музо ненависти її співу!
Коли-ж тепер в ясенніх огнях
І наша теж
Палахкотить хоч искра гніву —
Правдивий був наш хрестний шлях
До вищих меж!..

ПРОЛЄТАРСЬКА ПІСНЯ

Пролетарі усіх країн,
Раби часу, раби машини!
Розбиймо вицент тяжкі кайдани,
Нехай тремтять кати-тирани!

Пролетарі усіх країн,
Мешканці тюрем і низин!
На світ, на світ, за темні стіни! —
На нас чекають верховини!

Пролетарі усіх країн!
В огнях пожеж і хуртовин
Гартуймо дух, гартуймо сили,
Що в рабській праці знемощили!

Пролетарі усіх країн,
Єднає нас девіз один:
За вільний труд і за свободу
Для щастя вільного народу!

1919

МОЛОДЕЧІ МРІЇ

Співає піч, співають зорі,
Душа у мріях, як в квітках,
Юнацтва дні ясні, прозорі
Встають у збуджених гадках.

Палких розмов слова бурхливі,
Огнево-бурній пісні,
Неправді виклики гнівливі —
Встають, немов в казковім сні.

Збираю їх, мов чудо-квіти,
В гірлянді пишну ю пижу,
Ще довго буду ними снити
І, як клейноди, збережу.

Все те, що нам колись марілось,
Плило в оманах почуття, —
Пророчим сном тепер здійснилось:
Ми — на верховинах життя!...

ДЕ ЩАСТЯ?..

В піснях палких душа брешла
Ще тоді, коли з низин,
До зір несла нас Волі сила
Під гуркіт молотів, машини.

У квітах пишних серце чуло
Цвіло і в бруді, і в диму:
Тікала Ніч в тяжке мшуде,
І День спромінював тюрму.

В казкових мріях поринали
Гарячі голови рабів,
І ми високі ідеали
Вилітали в брязкіт ланцюгів.

Тюрма горить, ланцюг розкуто,
Сяють сонцем гір шпилі!..
Невже-ж тим Щастям знов забуто
Дітей занедбаних Землі?..

Мій Демон

I

На мезах неземних покорі й забуття
 Цвіте містичний сад мовчання й печалі.
 У нім спорудив я жертівник каюття
 Й на огнищі його спалив свої скриялі,
 Де юних дум моїх затерлись шесьмена,
 І камінь дорогий у суєті гріховній
 Давно вже вивітривсь...

Спустошена до дня,
 Душа застигла там в надії молитовній:
 Не зацвіте у ній отруйний цвіт баявань.
 Принади-ж світові в осяйному Содомі
 Не викличуть більш відгук і поривань...
 Шляхи Довічного нікому невідомі!
 Поник мій гордий дух в покорі мовчазній,
 В красі побожного, святого почування, —
 Тахто-ж зухвалий той, що збудить спокій мій
 В саду містичному покорі і мовчання?...

II

Хто се, хто? чий се очі
 Надо мною? чий се сміх?
 Чую шепоти урочі —
 То ласкаві, як дівочі,
 То гнівливі,
 То звабливі —
 Надять-кличуть серед ночи
 В царство руху й дум нових.

Сои чи привид? Хто він? Хто він,
 Що приніс далеку вість?
 В слові — подихом хуртовин,
 В рухах — владою верховин
 Він чарує,
 Він глузує,
 Гордині, вільний від умовин,
 Мій страшний, прекрасний гість.

Сад мій пишній цвів ще ллні
 І — зав'яв...
 Мій кумир в раю-пустині
 Раптом — внав...
 Серце в буйному горінні
 Спалахнуло жаром зваг...
 Хто-ж він, хто таємний маг?...

III

— „О, не лякайся! В моїх обіймах від безсилля,
Від мрійних снів спочинь!
У грудях сих я запалю огонь свавілля,
Красу святого божевілля,
І зваг нестримних, і хотінь.

Не для покор, не для німого спозирання
Буяє вільний дух:
Людина ти — візьми-ж належне без вагання
І будь до смертного конання —
Відважний порив, сила, рух!...“

В Царстві Праці



У ШАХТІ

Мокро і темно, немов в домовині,
Випало кайло із рук,
Дихати важко, ломота у снізі,
В голову болізнний стук.

Чому став?
Не дрімай!
Бери кайло —
Довбай!

Думка єдина: спочити хвилину —
Сили нема довбоцуть,
Добре-б піднятись та випростать снізу,
Свіжим повітрям дихнуть.

Чому став?
Не дрімай!
Бери кайло —
Довбай!

Пізно чи рано? ще довго робити?
Тягнеться час тої, мов рік...
Даїте спочити, спочити, спочити,
Даїте заснути... навік!..

Чому став?
Не дрімай!
Бери кайло —
Довбай!

ПІД ЗЕМЛЕЮ

Тут вічна ніч. Але не та,
Що після стомленого світу
Клонітну землю обгорта
У ласці тихого привіту.

Тут вічна ніч. Вона не сні
Несе утішній людині:
Землі заведбані сні
Помалу гинуть в домовині.

Замість зірок золотих,
Ночей і вроди, і принад,
В кутках далеких і страшних
Убогі блимають лампади, —

Невче шабаш своїй мерці
Сюди збіралась святкувати,
Її свої смердючі каганці
Де-де забули поховати

І розійшлись, і чуто стук
Глухий, зловістний в домовину...
Із всіх кутків могильний згук
Жаха незвичною людиною...

Тут вічна ніч, тут повно вщерть
Страждання, розпачу і муки,
І звідусюди тільки звуки:
Стук-стук! тут ніч! стук-стук! тут смерть!

1906

В ЦАРСТВІ НОЧИ

Чорно... душно... Сліпнуть очі,
Впалі груди не дихнуть...
Під землею в царстві Ночи
Квіти сонця не цвітуть.

Та в душі, з віків знебулій,
Ще ясніш горять огні,
І не зникли в млі минулій
Волі яданої пісні.

Виростають вільні крила...
Хто-ж стримає нашу міць,
Коли в мури вільна сила
Вдарить громом блискавиць?!

Зірвем сонце! — море світла
Кінем в чорну глибоць,
Кінем квіти в рабські житла —
В житла пільми і терпіль!

1920

ШАХТАРІ

Тихо у вохкій пільмі
В нахті, на дні.
Стіни ридають німі.
Мокрі, брудні.

Буйними краплями піт
Очі сліпнуть,
Лямпи смердючої гніт
Блима, чадить.

Тяжко... повітря нема...
Сльози брешуть.
Тина панує німа...
Треба довбать!

Гучно ми в груді землі
Кайлом б'ємо, —
Вперто ми шиї свої
Сунем в ярмо!

Вугілля кожний шматок
Сяє, блищить:
Сила шахтарських кісток
В ньому горить!

МОНОЛЬОЇ

Ви смієтесь, що п'яний я?..
Та баїдуже мені!
Горить, болить душа моя,
І серце все в огні.
В горілці горе утопить —
Нікому те не гріх,
А вам, звичайно, не болить —
Вам жарти, глум та сміх.
Од праці п'яний кожний з нас
У шахті пропадав.
А може й плакав там не раз —
Того ніхто не знав.
Та святом, бач, напивсь — і ви
Вже регіт ізняли:
„Чи йде тої хміль із голови
У шахтаря коли?“
І чудно вам, як нельку він
Горілкою заляв,
І піднирав, п'яний, тин,
Або дружину б'є...
Тварюка він?!.. Дурні, дурні!
Як вийде з голови
Колінь тої хміль, то — навісні! —
Заплатете і ви!..

1906

ФАБРИКА

В мурах, як в панцирях, упир
П'є людські сльози, піт і кров...
Чому-ж не гасне сяйво зір,
Не мовкнуть співи про любов?!

І день, і ніч упир співа
Врочишту пісню перемог...
Пишають квіти, дерева,
Сміється сонцем добрий Бог...

Міцні обійми дужих лаб,
Страшні пісні потвор-машин! —
І тільки раб — прикутий раб
Плекає там тяжкий проклін,

Що вдарить громом в чорний мур,
Погасить жертвенні огні
І муки праці і тортур
Оберне в квіти і пісні!..

БОЖЕВІЛЛЯ

Ввесь світ — криваве божевілля,
Ввесь світ у дикому танку
Справля пекельнеє весілля,
Справляє оргію гидку.

Чадио. Душно. Давлять сніща...
Чорні маринца в очах, —
Їх рухливі, дикі грицца
Повиває смерти жах...

Плаче в безодні кохання...
Ні, не кохання... а що-ж?
Чуєш таємні ридання? —
Їх не трівож... не трівож!..

Ввесь світ і досі ще танцює. —
В смітті розбиті і брудні
Святі скрягалі кам'яні —
Червоний чорт по них гарцює...

А там... Хто там стоїть свавільний?
Ще мить — і молот їх тяжкий
Впаде на бенкет божевільний,
На світ трухлявий і гнилий!

1919

Дзвін



I

Гей, не шукай у безодні віків
Пісню врочистую Сонця величного!
Зник із хаосом божественній спів,
Зник у обіймах Мовчання предвічного.

Сльози з стражданнями, туга, жалі
З радістю в співах повітніх спітаються.
Гимни-як величні в глибинах землі
Скарбом забутим од світу ховаються.

Хто той відважний, що в надрах німх
Скарб розкопає, навіки похований,
Хто той натхнений, що співів гучних
Знову розбудить мотив зачарований?...

II

Мов кутий з міді, Він стоїть,
 Втопивши погляд в шар блискучий,
 І дужим рухом самохить
 Удар наносить неминучий —
 Один за одним. Б'є луна,
 Розносить стогони металю, —
 Не затремтить рука міцна,
 Не знає Він вагашь і жалю.
 І нітьма злякана дріжить,
 А в жилах кров огнем кипить:
 Немов надземний вільний дух,
 Він весь — завзяття, сила, рух!
 Його присмаглиї уста
 Шепочуть гордеє признание:
 — „Я Сонця син. Моя мета —
 Розбити довічне Мовчання.
 Не exhibить дужая рука!
 З металю-ж сього у горнилі
 До Сонця злине піснь дзвінка
 І вільний гимн предвічній Силі.
 Він розітветься — віщій спів,
 Бурхливий крик моєї крові,
 І поведе моїх братів
 „До волі, щастя і любови!“

III

В новім хаосі звуків і огнів,
В диму густім і реготах пожежних
Знов виростав гучний з металю спів,
Спів боротьби і поривів безмежних.

Тремтіла ніч, вартуючи спокій —
Холодний сон прадавнього Мовчання,
І рабства хнякого містичний змій
Звивавсь, передчуваючи сконання.

В огнях пекельних мідная руда
Стогнала тяжко в блисках веселкових,
І потекла огневая вода
Струмком в холодні ями форм готових.

IV

Мов кутній з міді, Він стоїть,
І владний зір огнем горить,
Із-під розплющених зіниць
Сяє блиск нових зіниць.
В огонь укниув все котляр:
І серця кров, і думки жар,
І душу чисту, як кришталь, —
Щоб розбудить німий металъ,
Щоб крик той всюди розітнувсь
І в душах кволних відгукнувсь,
Щоб спалахнув огонь надії
Баяанням кинутись у бій:
Немов розтопленеє скло,
Холодуть в формі мідь, срібло:
Жаданих кілька ще хвилини —
І залуна довкола дзвін.

V

До верховин! Не в долинах
Хай задзвонить перший дзвін:
Тісно, душно в хмурих стінах —
Давить мороком низин.

Віє холодом могил,
Вабить снами забуття...
Гей, напружимо всі сили —
Йї на шпиль без вороття!

Вільний порив до змагання
Не рахує грубих меж:
Кине йї душу без вагання
В пекло бою і пожеж.

Сонцю волі перші гимни
З новоявлених дзвіниць, —
В серце кволе спів нестримний
Увіллє одвагу йї міць!...

VI

Знову нічка... Спить, втомившись
 В боротьбі із лихом мир,
 І плакає, притаївшись,
 Зло лукавий свої замір.

Я — вгорі! Я — на дзвіниці!
 Я — на варті, — стережу!
 Серце маю я із криці,
 Як ударю — розбузжу!

Та мовчать ще, згуків повні,
 Мої груди мідяні,
 Хоч бажання невимовні
 Вже буяють у мені.

Дужий я!... Я сонце бачу,
 Нітьму почи розіб'ю,
 Людське серце, замість плачу,
 Згуком міді напою!

Чорна ніч пополютніє,
 Зло здригнеться, затремтить,
 І від жаху заніміє
 Лютий ворог в одну мить...

Сонце сходить... Гей, до бою!
Гучно вдарю на сполох:
Геть втіче, покине зброю
На шляху страхополох.

А відважні груди-в-груди
Стануть — горе ворогам!
Криця й мідь усіх розбуде
Дуянім криком: бам! бам! бам!

1907

До верховин!

ДО ВЕРХОВИН!

Ми не раби, хоч у ярмі
Стогнали цілими віками,
Ми не раби, хоч у тюрмі
Брякчали вічно ланцюгами.

Не скутий був наш вільний дух,
Із чорних ям та улоговин
Його огневий спільний рух
Виносив нас аж до верховин.

Нехай-же хтось тепер здола
Нас закувати у кайдани:
Не схилим гордого чола,
І не потішатся тирани!

Угору-ж молоти й мечі!
Нехай подзвінням плачуть дзвони:
Над катом квілять вже сичі,
Поши співають похорони.

НАШ РУХ

З огню і крови,
А не з любови,
Кується наша доля:
Зате — не жарт
Міцний наш гарт,
Коли нас кличе воля!

Вагань не треба!
До зір, до неба
Злетить наш дух свавільний,
Як дужий дзвін,
Впаде проклин
На морок тюрм могильний!

І серця промінь
Запалим в племінь
Братерства і любови:
Наш вільний труд
Змете ввесь бруд
І дасть життя основи!

ВІРА

Створили ми свої п'єдестал
Не з міді, спляку або криці,
На нім, як сонце, — Ідеал,
Довкола — хмари й блискавиці.

Не зрушать гордого громи,
Не зрушать бурі й хуртовини,
І сили темряви сами
Розіб'ються об тії стіни.

Міцний, як скеля, він стоїть
Вікам на диво й на тривогу,
Його нікому не розб'ить! —
Він — віра наша в перемогу.

1919

МЕЧ І МОЛОТ

Ми живемо в часи величні,
Яких не бачили і в снах,
І, несподівані, незвичні,
Воин нас видають у жах...

Міщанство геть, коли країна
Встає з могили забуття,
Коли що рух і що хвилинка —
Бурхливий порив до життя!

Не треба-ж зайвого вагання!
У руки молоти й мечі:
У бурях творчого змагання
Воин — відродження ключі!..

1919

ВПЕРЕД

Ти внаві, товаришу, у ранах
Між трупами таких, як сам,
Та не останній в могилках
Боронши ти святій вігвам.

Вони ідуть у лавах щільних
Вперед, вперед, і не один
Унав, як ти, в огнях свавільних
Під спів червоних хуртовин.

Благослови-ж їх льот шалених,
Умри з усміхом на устах:
Не поведе більш кат сказаний
Твоїх братів у кайданах.

Коли-ж здрігнуть міцні їх лави,
Коли не схочуть умірати, —
Покрий тавром ганьби її несливи,
Спали пожежею проклять!..

1919

БЕНКЕТ СМЕРТИ

Бенкет смерти не скінчився:
Ще дзвенять, дзвенять мечі,
Звір ще крові не напився,
Ще блукає уночі.

Гей, до бою! Ще зусилля —
І впаде нещасний звір
В чадах власного похмілья,
В димах скровлених офір.

І на снігодах жахливих
Наша пісня залуна,
Пісня дум вільнолюбивих,
Пісня праці чарівна.

1919

ВІЛЬНА ПРАЦЯ

Працю зруйновано, праці нема,
Хто-ж ми без неї?
Нащо-ж у крові купали дарма
Наші ідеї?

Вільная праця — то наша мета,
Наша надія, —
Нащо-ж заведбана тая свята,
Вгохана мрія?

Всюди руїна. У пуетці німії
Голод шикає, —
Знов на кривавій розлюченій бій
Нас закликає.

Годі нам крові, доволі оман!
В хаті, вже рідній,
Вільно спочинем од сліз і од ран
В праці свободній!..

1919

НА РОЗДОРІЖЖІ

На роздоріжжі знову ми...
Наш дужий дух, як ураган,
Розбив доценту мур тюрми,
Та не розвіяв чад п'їтьми
І не загоїв давніх ран.

Зблукались ми, хоч в далшні,
Горить нам сонцем Ідеал!
Довкола темно, як в труні,
Блукать привиди страшні,
І виє зляканий шакал.

Та геть зневіру! Певний шлях
Ми знайдем в темряві облуд,
Бо-ж не ганебний рабський страх
На наших вільних прапорах,
А боротьба за вільний труд!..

1919

ПОЗІР!..

В бурях невпинних, у гуркоті грому
Точиться наше життя.
Де-ж те осяйшее щастя, якому
Вірили до забуття?..

Кинули виклик довічним тиранам, —
Серце кипіло в борні!
Душу відкрили назустріч оманам,
Склали огневі пісні...

Де-ж ті стерничі, що в хвилях бурхливих,
В пеклі страшних бурунів
Справлять наші човен у скелях зрадливих
В захист міцних берегів?

Позір-же, браття! Завзяття ще сяє
В рисах туждених облич,
Але вже звіром лукавим чигає,
Десь притаївшись, Ніч.

1919

ЧОВЕН

Море плеще, хвиля грає,
Човен утлий ген пливе.
Вітер вільно тут гуляє,
Чорні хмари паганяє.
Грім гуркоче, вир реве.

Хвилі-гори зчорна сиві
І лютують, і ревуть.
Хвилі-коші білогриві
Геть за вітром, пустотливі.
Скачуть вгору, в скелі б'ють.

І літає човен в морі
Без вітрила, без стерня:
Він гуляє на просторі,
Зневажає хвилі-гори
І в безодні порина.

Хвиля човен підхопила. —
Краї! рятунку вже нема!
Мов лиха, печиста сила
Розігралась і розбила —
Трах! і — в тріски!.. Та дарма!

Хоч годину він на волі
Погуляти мав снагу:
Гарно в морі на роздоллі,
Гидко нидіти в неволі,
Мов той пес, на ланцюгу.

1907

Революція

Ніч. Пожежкі лижуть хмари.
 Гуркіт бою. До покари
 Кличе грізний хтось у гніві:
 „Гей, тікайте, полохливі! —
 Дужим місце на чолі...
 До верховин! на шпилі!

Геть з дороги, хто не з нами
 Аж туди, де над горами
 Сяє сонце, світять зорі!..
 Ще зусилля — її смерть Потвори! —
 Не дарма шалених мрії
 Запалав наш буревій!..

Нас не спинять скелі-гори, —
 До верховин! на простори!
 Скинем геть Старого Бога,
 Наша буде перемога:
 Годі скіти в темній млі, —
 Де верховин! на шпилі!“

II

„Ха-ха! Владарю світа, чув?

Се так мій сміх лунає.

Ти до покори світ натхнув,

А я... ха-ха!.. хто тебе знає?

Я той, що кращий діамант

З твоєї здер корони!

Згадав?.. Я — перший протестант,

Я потоптав твої закони!

В твою піху я громом зваг

Жбурнув в довічній ночі

За те, що холодом зневаг

Мертвили нас владичні очі.

З ненависти вродивсь мій сміх —

Пекельний сміх безодні.

Крізь млу тисячеліть страшних

Я ніс його аж до сьогодні.

В твоїх прокльонах я горів,

Як і у дні творіння,

Коли зневажив боягний гнів

Святою бурєю хотіння.

В безоднях пекла я плекав
Святу помсту тую
І от, погордий, дочекав,
Що пишне свято одсвяткую.

Не встанеш, ні!..
Мої сини,
Прийшов наш час радіти:
Святкуйте-ж свято Сатани,
Протесту праведного діти!

А я втоплю свій творчий рух
У сміливім горінні:
Спочине мій бентежний дух
У перетворенні хотінні.

І стане давня маца
Для всіх — вікчемна, зайва,
Протесту-ж батько — Сатана —
Ясніш од соняшного сяйва!..“

1917

Прометей

Драматична картина

П'ЯМ'ЯТИ Т. ШЕВЧЕНКА

Споковівку Прометея
Там орел карає.
Що-день божий довбе ребра
Йї серце розбиває.
„Кобзарь“.

Прометей

(прикутий до скелі, з виразом затамованої мукки заки-
нув голову назад)

Віками йдуть хвилини по хвилинні...
Збайдужив дух мій, занімів,
І тільки хижі клетоти орлині
Ще будять в серці гнів...
Се що?.. Перед очима мають крила...
О, Зевсів кате, ти се? знов?
Шматуї, точи по краплі кров, —
Йїго поки-що сила!..

(Стенувшись, з палаючими очима намагається розбити
заліза)

Будь проклат ти, Гефесте жалистливий!
Ланцюг, гартований в твоїм горні,
Міцніш за Зевсів трон хибливий,
А то-б... рука не зрадила в борні...
Не схибла-б, ні!..
Огонь не згас ще в грудях у титана,
І повний жахами Тартар
Поглинув би тирана:
Йїго-б я скинув з-по-над хмар
В безодню з висоти!..

Чи довго ще, мій лютий кате,
 Моє стражденне серце рвати
 Без краю будеш ти?..
 Нехай... Потрібна Зевсові ся кров офіри.
 Та не здолає вирвати він крик зневіри...
 (Дослухається)
 Я чую спів... Як ниють рани!..
 Хто-ж він, мій ніжний гість нежданий?...

Хор океанід

Зорями-чарами сяли в коханні
 Очі ясні Гезіони...*)
 Леде! затьмарились зорі в тумані.
 Серце розкрояли ще нечувані
 Стогін дружини її прокльони.

Щастя-кубельце розбили в руйну
 Зевсові бурі суворі...
 Кинь же навіки погорду невинну —
 Щастя-коханячко — втіху єдину
 Знайдеш ти тільки в покорі.

Моря співучого хвилюнки-шуми
 Грають нам з ночі до рана.
 Співи Еольові в ніжній сумі
 Там передлють твої грізнії думи. —
 Серце сночне титана...

*) Прометеева дружина.

Прометей

(саркастично)

Під землею у долині
Теж блукають тихі суми,
Ледве чутні віють шуми
Ходять тіні...

У задумі там глибокій
Забуваються страждання,
Никнуть гордії бажання:
Рай тої — спокій.

Слава-ж, Мойро невблагання,
Що огонь у грудях маю,
Що спасла від того раю
Ти титана!

В сто-крат ліше загинати
В муках поривів високих,
Ніж в спокоях тих глибоких
Жити і... спати!...

Океан

(примпрений, розважний, вузенькою стежкою веде до
Прометея на скелю згорблену Теміду і чує останні
його слова)

Колісь і ми в буянні молодім
Кохали всі блискучу, горду мрію,
І я зухвалим розумом своїм
На Зевса руку зняв. Тепера — скнію...

ПРОМЕТЕЙ

Не одвертай очей!.. Ся сивша —
Ознака мудрости, дочки покорі...
Скорись, бо доля яде тебе страшна!
Се — рада досвіду, се — не докори...
В покорі мовчазній немає боротьби,
Немає мук, образ, ще печуваних,
А влада її міць — є долею обраних...

Прометей

Не буде їх, не буде владних, крім юрби!

Океан

Безглуздий ти...

Прометей

О, спокій дай мені!
Не додавай ще мук ти ранам свіжим,
Роз'ятреним орлом тирана хижим!
Я творчі не на те палив огні
В душі людській...

Океан

На матір подивись,
Проїмсь до неї жалем і скорись!

Теміда

Матері, сиңу коханий,
Не забувай.
Вразили муки-кайдани
Серденько вкраї!

Матері впала на сину
Доля твоя.
Лелечку, гордній мій сину,
Муко моя!

Прометей

І ти, о нене?... Мойро, сили дай!
Дай пережить важку хвилину,
Не кидай у одчай...
Ідїть собі... я не скорюся до загищу...

(Океан і Теміда зникають, похитуючи скорботно головами. Прометей довго дивиться їм у слід, раптом запалюється страшним гнівом і сплукується перервати лацюги)

Прометей

Гефесте, проклят будь! Не спочування,
Коли мене до скелі припнав,
Бреніло в серці в тебе: керував
Тобою рабськїй жах, бажання
Від Зевсових дозорців жаль покрити
Ударом молота страшним... Ганьба!..
О, знаю я, що значить жаль раба,
Смертельним страхом оповитїй, —
Тиранів се мїцна тверднїя!..
Огонь в душі божественнїй роздуї,
Завзяттям груди скуї, —
І враз покотиться, мов з гїр каміння,
На жахові збудована горднїя.

Та ні... не вам, що зветися богами,
 Збагнути пориву потужний льот:
 Ви живете без жалю і гризот,
 Безсмертя власного рабами.
 Безсмертя-ж вани що? — солодка омана,
 Блискуча цяця для раба,
 Рукою кінцута тирана.
 Безсмертна лиш вона — юрба!..
 В холодних сутінках віків минулих
 Богів створила тьма
 В думках людських, заляганих, знебулих...
 Її нема — і вас нема!
 І скоро вже божествені багаття
 Ясного розуму її нестримного завзяття
 В душі юрби великій, невмірущій
 Величним сонцем спалахнуть,
 Осяють до верховин путь, —
 О, затремтін ти, Зевсе всемогутній!..
 (Розтшавється страшний удар грому. Скеля хитається.
 Прометей регоче)

Хор богів

Хвала навик, могутний всесвіта владарю,
 Хвала тобі!
 Від неба і землі хвала, преславний царю...

Прометей

(заглушаючи)

Хвала юрбі!..

Хор богів

Милость даруй свою розуму хворому,
Грізні перуни у ласці згаси:
Сонцем сіятиме в чолі суворому
Милость величного... Слави еси!..
Слава великому, світодержавному
Зевсові слава від ниші її навік!..

Прометей

Співу нікчемному, хоч безугавному,
Кину у відповідь гордній своїй крик:
Слави не гідний, хто міць свою владную
Здавна спорудив на рабстві її сльозах!
Бачу вже зорю яєну і принадную,
Що над Олімпом зійшла в небесах.
О, не даремне із огнищ захищаних
Пориву племінь я людям здобув,
Розум і серце од снів зачарованих
Знов до ягиття, до безсмертя вернув!
Земле занедбана, земле заплакана,
Знову повстане твоїй вік золотий!
Юрбо зневажена, юрбо залякана,
Згине, як привид, тиран навислий!

Зевс

Мовчи, нікчемносте зухвала!
Іще та сила не повстала,
Яка не згінла-б від перуна.

ПРОМЕТЕЙ

Та величі не варт ся боротьба:
Хай згине геть твоя юрба
Від хвиць бурхливого Нептуна!

Прометей

Спізнивсь, пап-отченьку! дарма!
Перун блищить, де тисне тьма, —
Я-ж запалив огонь пожеж,
І бога грізного горднця,
Що досі ще не знала меж,
Померхне в нім, як миготіння.
Нептун же тим страшній, хто ходить у долині,
У кого розум при землі,—
Я-ж думку творчюю збудив в людині
І показав дорогу на вищі!..

Зевс

Хто право дав тобі —
Не нам,
Богам,
Служити, а юрбі?

Прометей

Хто право дав?
Я не питавав...
Мій дух в святім екстазі
З небес приніс їм дар —
Огню божественного жар.

Нїмх рабїв,
 Що нїдїли в зпєвазї,
 З нїзїнї повїв я до верхїв —
 І став там рївнїй мїж братами,
 З юрбою — богом над богами.
 За владу ти тремтїш і не дарма:
 Юрба їде — і вас нема!
 І не лякаїї страхїттями Тартара:
 З пїднїятим чолом жду удара,
 Бо Прометей
 Не вмере у спогадах людєї!..

(Розтїнаєтьсє страшєннїй грїм: землє тремтїть, скєлє,
 до якої прикуто Прометєя, розколєютьсє, і вїн падає
 впїз. Юрба, що в сєю хвїлю сходить на гору, пїдхоплює
 його й на руках несє до верхїв'я. Вїзволєннїй Прометей
 сїяє сонцєм в радощах перемогї і з гордо пїд-
 несєним чолом слїдкує, як розтають у сьому саєві яєнї
 тїнї богїв.)

Під Новий Рік
Фантазія

Не дослухайсь, іди за течією, —
 Не спиниш ти його могутній хід...

Сьогодні свято в нас.

А Він іде потиху над землею,
 Старий, як вічності безодня, Дід:
 Ім'я Йому — старий, байдужний Час.

Вчувають зір незчислені плеяди
 Його путі розмірний закон,
 Вчувають і тремтять,
 Що гаснуть тяж, як згасли міряди, —
 Йі піңцо — ні плач гіркий, ані прокльон
 Їх смерть для всевіту не позначають.

І тільки десь марудні астрольогі.
 Схилившись над книгою Буття,
 В здивованні зітхнуть,
 Що знов незнаємі, примхливі боги
 Взяли на глум їх віщеє знаття
 Йі прийдешнього розгаданую путь.

А Він іде потиху над землею,
 Не знаючи початку, ні кінця,
 Ні гніву, ні жалю, —
 Погордливий байдужністю своєю,
 Руїни бог з усмішкою творця,
 І шепче: „Знищу все і—все зроблю!“

II

Баль. Музика. Сяють очі
Щастям давніх сподівань.
Що в чаду палкої ночі
Вже здійснились сні дівочі
В хвилях дивних почувань.

Шепчуть устоники-коралі:
— „Се не танок, а огонь...
Шумно душно серед залі,—
Любій, мильній, сядьмо далі
І спочинем осторош.

Хай сяє все огнями,—
Любо нам в самотній.
Обійми-ж, прильни устами,
В поцілунках до нестями
Даї увитися мені!“

Зустріч Року. Крик, вітання...
— „Любій, чувш? Се не те:
Зникне геть зачарування
З ранком ясным, а кохання
Вічним квітом процвіте!“

А Віп іде, холодний і спокійний,
І кривить сміх старечії уста.

Витає смерти тіль...

І кублиться у серці смуток мрійний,
Печаль юнацьке серце огорта

І гасне жар нездійснених хотіль.

III

Року Нового зустріч врочисту
Їх небагато в колі тісному
Тихо, статечно зішлись святкувать.
Холодом глузду думку огнисту
Кожний з них гасить в слові значному.
Кожний, що має, бажає сховать.

Ситі обличчя, погляди владні,
Рухи поважні, піжні, тендітні,
Злито в один гармонійний акорд.
Хто-ж вони, дужі, в слові оцядні,
В замірах хижі, в волі нехитні,
Пещені в холоді хмурих погорд?..

IV

То — вампіри,
Оп'янілі
З крові брата,
Підраховують балянс.
То — банкіри,
Що не в силі
І на свята
Скинуть з себе хижий транс.
В ухах ниють
Злата дзвони —
Дивні співи,
Що співа чарівний бог,
В очах мріють
Цифр кольони —
Перспективи
Новорічних перемог...

Хлякацьких замірів розгон широкій
Ваяким кошмаром висне над життям —
І тише ніч страшна.
А Він іде, в байдужості жорстокій,
Чужий захопленням і почуттям.
Мов смерти тінь, біліє свина...

Він чує все, а в чорнім реготі — отрути
Ладен у радість хижую підлїти,
І рушить далі в путь:
Він чує все, щоб в тую-ж мить забути.
Холодний зір в прийдешнєе втопить
І його в давиноминуле обернуть...

VI

Знов огні. Під чорні хмари
 Кида хтось кривавим сміхом.
 У диму
 Ще незнамі дів чари
 І регочеться над лихом,
 Розбиває почи тьму.
 Він не знає, що то свято, —
 Гордим поривом високий,
 Він не лічить час на роки.
 Бо йому
 Час на-троє ввесь розтято;
 По-за ним минулі ночі,
 Поперед — прийдешні дні.
 А сучасне — бії.
 Він одважно смерті в очі
 Кида виклики гучні.
 В блискавках огневих мрії
 Обіймає вічність сміло,
 На усе-ж, що так гнітило,
 Виливає дужий гнів
 І на межах всіх часів
 Розвиває прапор свій.
 Місто засне, чадом п'яне,
 І під гуркіт канонад
 В диких сніщах важко встане
 Ї затремтить, як хижий гад.

І здержить Дід старий свій хід невпинний,
Щоб радий крик втримати на устах,
 Прогнати чорний сміх,
У хмарах диму свіжої руїни
Новий до вічності вітати шлях
 І засміятись в radoцax нових.

1913

Світлій пам'яті Генія

I

Ой чого ти почорніло.
Зеленев поле?..

Т. Шевченко.

Безшумних спогадів жахливі чорні тіні,
Невишлуканих сліз розпачливий мотив,
Як звір зацькований, понурій сум в долині,
Як зачарований, у сні всесильний гнів...

Ганебний, довгий сон. Минувшини трутизна
Лукавим ворогом лягла серед руїн:
То марила вночі одурена вітчизна
У спогадах мшцудого знайти сночин.

Та ятрились, огнем пекли криваві рани,
І дужим закликком будили вже не раз
Той сон і забуття мовчазної пірвани
Удари молота нестриманих образ:

Під сірим попелом огні ще не згоріли,
Неприснаний болів занадто іще біль...
О, де-ж він, де патхнений той Єзекїль,
Що словом запальним у грудях збудить сили?..

І він прийшов. Прорвалоєь слово у пустині,
У тіло кости одяглись, в німих устах
Огнем збудилася хвала новій святині,
Що сявом новим ясніла в небесах.

II

Заревуть дзвінці
В Україні,
Завне голодний
Звір в пустні.
Т. Шевченко.

Сонце сходить в хмарах чорних.
Крячуть круки. Виють пси.
Зграї мариц, снів потворних
Гишуть в чарах непоборних,
Гинуть почи голоси.

У проміннях злототканних
Доля-мрія занялась,
В співах волі довгожданних,
В хвилях щастя пожаданих
Степом-лугом розляглась.

Хай ще крячуть чорні круки,
Хай лихі ще виють пси
І сичать в тернах гадюки —
Не спускай в несплі руки,
Палу серця не гаси!

В почуваннях щастя-долі
Без вагань, без гаяття
Встануть з нами духом кволі,
Встануть з нами до життя, —
Сонце сходить — сонце волі!..

1911

Чайка

Співцеві Іванові Франкові

I

Море, як тайна, мовчазно-спокійне,
Море, як далеч, певідомо-мрійне,
Снами бурхливими снить,
Снами в безодні.

Сонце, як велетень з бою у ранах,
Встало, повите в кривавих туманах, —
Скелі — в пожежі умить,
З ночі холодні.

Ринуть зловістнії рокоти-шуми.
Душу турбують захирані думи,
Серце палає огнем —
Бурі чекає.

Сонце із злота кує ясну зброю,
Вітер он рветься, як лицарь до бою,
Мов білогривим конем,
Хвилею грає...

Море найжилось грізне, як кара:
В блисках огневих пасунулає хмара,
Буря збудила хаос
Криком суворим.

ЧАЙКА

Чайка між хвилями й хмарами в'ється,
З бурею стогне, з громами сміється...

З нею прудкий альбатрос
Лише над морем...

II

Чаїрка — то дума кохана моя,
Мій демон бешкетний:
Мчить нас у хвилях баявань течія
На простір безмежний!

Нудно нам, тоскно в спокійнім багні
У царстві вмірання,
Линем до хмар ми, що кренуть огні,
Із криком вітання

Топимо в хвилях пекельній своїй гнів,
В спокою ридаєм,
Кидаєм бурям огневий порив
І в бою співаєм...

III

О, чайко! Ти — пісня співця голосна,
Що лише над морем широким життя!..
В ганебнім спокою пудьгує вона
І криком вітає боїв пречуття.

Із хвиль уродилась, на скелях зросла,
Зміцніла у громі страшних блискавиць
І, вільна, як вітер, як льоти орла,
Не знає кайданів, не знає в'язниць.

О, пієне натхнена! В постійних боях
Із нападом лютим нестриманих орд
Ти, повная гніву, відвагу і жах
Єднаєш у дивиній і грізній акорд.

А буря уцухне — на крилах своїх
Гойдаєш ти квіти нев'янучих мрій
І в ніжних акордах і сльози і сміх
Сплітаєш у казку і в образів рій.

На ранок веселий, на вечір сумний,
На срібнеє сяйво далеких зіриць,
На пахонці квітів, на шум лісовий,
На уєміх, на погляд з очей чарівниць —

Душа на все радо озветься твоя:
Ти все одбиваєш, як сонце роса,
Живеш ти усюди, о пісне моя,
Де владою диха цариця-краса!..

IV

Чаїки крик в німій пустелі
Розітнеться самотині, —
Збудить то заснулі скелі
Бій роз'ярених стихій.
Повний радощів чекання,
Повний муки сподівання,
Чаїки крик
Народився в бурях прагнень,
І лиш в певностях досягнень
Увірветься він навек.

1913

На варті

УКРАЇНА

Бадьоро має ще наш стяг,
Господь ще любить Україну:
Він в ризи пишній одяг
Свою окривджену дитину.

У золоті нив лиснять поля,
Гаї в смарагдах пречудових,
Схилилось довгее гілля
Вагою скарбів овочових.

У дощ, у спеку, холодком
Веселий труд кипить ланами,
Течуть медами й молоком
Річки зеленими балками.

Споживок, праця — все в піснях,
Що лінуть щастям з уст дівочих,
А ніч — у зорях, як в квітках, —
Минає хутко в снах урочих.

Нехай чигають хижаки
На ту красу — Красу-Дівчину, —
На варті стали козакі,
Господь врятує Україну!

1919

НЕ СПІТЬ

Не спіть і будьте на сторожі!
Знов до ганебного стовба
Прип'ять її хотять ворожі
І чорні сили, як раба.

У руки меч! Нехай довкола
Регоче Ніч, як сатана:
Засяють сонцем наші чола,
За Неї в бій!.. Вона — сумна,

Вона в сльозах, як в тихих росах,
Горять огнем рубіни ран,
Віпець з тернів на пишних косах,
І під хрестом зігнувся стан.

Мої брати! то Україну
Мордує кат без сорома.
За неї в бій ая до загину:
Її нема — і пас нема!

УКРАЇНІ

Красуне в косах золотих
Своїх незміряних ланів,
З очами глибинь голубих,
Зірниць устами ранкових
І серцем зоряних світів!

Свої скривавлені уста
Облизує проклятий звір:
По краплі пада кров свята
І жах за тебе огорта, —
В очах його новий замір.

О наша Страдице, прости
Недбальство довгих наших літ!..
Нехай впиваються кати, —
Вкладем їх скоро спать, а Ти
Засяєш сонцем на весь світ!..

1919

ЗА РІДНИЙ КРАЙ

Ми любим Рідний Край,
Ми любим Україну!
До лави-як всі ставай,
Щоб битись до загину!

Ми любим свій Народ,
Життя за нього стратим,
Прорив ворожих вод
Ми трупами загатим!

В нас кожний ліс, байрак
Ховає смерть для ката:
Чекає там козак
Його на шині свята.

Всі знають козака, —
Гуляє він на-диво.
І ллється, як ріка,
Тоді червоне пиво.

І вже не спишиш, пі,
Його ти, лютий враже:
А буде край гульні,
Коли козак вам скаже!

А в нього крайі тоді,
Коли й тобі крайі, кате.
На Вишньому-ж Суді
Сам Бог йому заплаче.

А Рідний Край в піснях
Про нього не забуде,
І ворогам на страх
Співатимуть їх люде.

Рятуйте-ж Рідний Крайі,
Святую Україну:
До лави всі ставайі,
Щоб битись до загину!..

НАША МІЦЬ

Збігом сніх блискавиць
Регіт грому будить хмари,
Встали сяєвом зіриць
Наші гніви, наші кари.

Хто там чорний на шляху
Клаца жовтими зубами?
Не потішить він пиху
Над лицарськими синами!

Хто там дикий уночі
Притаївся край дороги?
Не зупинимось, б'ючи
До кінця, до перемоги!

Нас обсіли вороги —
Хиякі почі, чорні хмари,
Та розвієм навкруги
Чорні привиди-примари.

Хаї і всесвіт весь на нас
Сипле чорні стріли-громи, —
Серця пал ще не погас —
Будем битись без утоми!

ВАРТУЙМО!

Усюди зрада, зрада, зрада
Вкраїну точить, як гробак,
Як дух захованого гада,
Як замір потайних собак.

О так! вони також „хохлушу“
Любили палко, без ума:
Взяли усе, зганьбили душу
І розп'яли... Та все дарма!

Знялась жадана хуртовина,
Мов кара Божа, пронеслась,
І — заховалась зла личина,
У саме серце уп'ялась.

Розквітло серце щастям згоди
Коло жаданої мети,
За муки всі, за всі пригоди
Сказало всім своїм: „прости!..“

А гад мовчав. Тяжку хвилину
З кубла свого шльнував,
І от — він знову Україну
Вже продає, як продавав.

Брати кохані, позір нильний
І міць тверда врятує нас!
Дістане щастя тільки сильний, —
Вагання геть! настав наш час!

1919

НА РУЇНАХ

Ще кобзи наші у руках.
Ще не посліпли наші очі,
І у надірваних грудях
Буяють ще пісні пророчі!

*

Розбито наш Єрусалим,
Сіонські святощі в руїнах,
Але над попільом святим
Замає знов наш стяг на стінах.

Нехайі проклятий Вавилон
Несе на нас ярмо, кормигу, —
Впаде довічний наш полон,
Розіб'єм вщент неволі кригу!

Ганьбу московської труни
Колись скрашали тільки мрії, —
Тепер ми вільнії снини
І не підхилим більше виї.

Зміцниться наш Єрусалим, —
Його життям своїм обстоїм,
А трупом ворога гнилим
Поля окрадені угноїм!

*

Ще кобзи наші у руках,
Ще не посліпли наші очі,
І у надірваних грудях
Буяють ще пісні пророчі!

1919

НА ВАРТУ ВСІ!

З усіх країв скажені пси
 Роздерти йдуть пречисте тіло...
 Вартуй, козаче! — звечоріло:
У небезпечні сі часи
Огню святого не гаси!

Жахає він лихих собак...
 У пільмі клацають їх зуби
 Жаданням крові, смерті, згуби,
І тільки сміливий козак
На них нагонить переляк.

То розпалімо-ж скрізь огні
 Свободи, помсти і завзяття:
 Розпудить псів святе багаття,
І згинуть марица, як в сні...
На варту-ж всі в часи страшні!...

1919

НЕ ВГАШАЙТЕ ДУХА

Не тяжко, ні, упасти на війні
За рідний край і за народ...
Що смерть? — нікчемний епізод
В борні...

А тяжко те, що по тобі
Не скінченим лишилась шлях,
Народ загре у кайданах,
В ганьбі,

Що в пометі її крові лютий звір
Утопить все, що здобули,
Заоре її слід, яким ішли
До зір.

Так не гасімо-ж духа ми:
Поки не стратили ще сил,
Не згорнем дужих наших крил
Сами!...

1919

БРАНКА

Баляда

Над сонце, над квіти, над ранню росу
Кохаєм ми бранку, Дівчину-Красу,
Без тямн кохаєм!...

Ще сонце не сходить, ще темно кругом,
На бистрії ноги знялись ми притьмом
І коней сідлаєм.

І вихор степами під небо шугнув,
Де слід наш за нами загинув, загув.
А коні, як змії!

Несуть нас, як вітер, до чорних тих гір,
Де з ніччю таємно шепочеться бір,
Що в ночі яснії

На горах високих, на прірві стрімкій,
Чарує і надить всіх замок страшний,
Де сховано бранку...

Остроги-ж у боки! із піхов шаблі!
Ми бурею злинем на гірські шпилі, —
Там будем до ранку.

Як сонечко зійде, заблеще роса,
Обніметься з нами Дівчина-Краса
Над трупом ворожим.

І хай над ним плачуть вовки та сичі,
А ми заспіваєм, додому йдучи
Тим ранком погожим,

Про щастя, про теє, що збувся наш сон
Що тим, хто кохає, нема перепон!
А бранка Дівчина,

Що в замку, аж поки прийшли козаки,
Закута в кайдани, марніла віки, —
То — люба Україна.

Кохайте-ж до смерти ту бранку Красу,
Воздайте Україні хвалу і ясу
За тяжкїї муки!

Ставай на сторожі усі, як один, —
Хай більш не визнає страждених годни
Роздуки-розпуки!...

1919

ВОЛЯ

Віками ми до волі йшли
І з покоління в покоління
Всі наші муки і терпіння
Без ремств в офіру їй несли.

Ні недосяжність, ані час,
Ані нелюдські тортури,
Ні тюрм страшні льохи і мури
Ніколи не лякали нас.

Червоним квітом наша кров
Укрила шлях тяжкий до неї:
Найкращий скарб душі своєї
Їй віддали — життя її любов.

Огнем негаснущим вгорі
Вона із пітьми нам зоріла:
Росла що-хвили наші сна,
Тремтіли злякані царі.

І сталося... Останній бій
У небуття звалив тирана:
З грудей надірваних „осанна“
По всій землі лунає її...

Та... дивна річ... Коли затих
Сеї перший крик утіх, вітання,
То з серця зринуло... вагання,
І потемнів ясний наш сміх...

Віками ми до неї йшли,
Офірували щастям, раєм...
Коли-ж мети вже досягли —
Що з волею робить... не знаєм...

Тому й ясні, як сонце, дні
Знов обернулись в дні недолі:
Чужі ми їй, ясній сім'ї волі, —
Ми вмієм... гинути в борні.

І може наші лиш сини,
Що із дитинства в ній ростимуть,
Свобідний прапор свій піднімуть
На згаршцях минувшини.

1920

В огні наш край

КРАЙ В ПОЖЕЖІ

Край в пожежі, край в неволі,
Море крови, сліз ріка:
Він не знав відтоді долі,
Як позбувся козака.

Сонце хмари облягають,
Вітер буйний завива...
Козаченьки виступають,
Никне з жалощів трава,

Бо з великої любови
До рідненької землі
Буде бою, буде й крови
По толоках і ріллі.

Скільки їх — ми не питаєм,
Тільки — де ті вороги?
Козаки ми — її позриваєм
Ті ганебні ланцюги!

Україна запишає,
Краця з всіх чужих країв,
І синів своїх згадає —
Оборонців-козаків.

ЧЕРВОНІ Й ЧОРНІ

Вони ідуть, червоні й чорні, —
Пожежі заграва і піч!
Та наші сили непоборні,
Нам не страшний їх гуський біч.

Їх прапори — то крози плями
У пільмі рабства і злоби:
Розвієм їх душі: огнями,
Потопчем в бурях боротьби!

Їх бог — песитая матона,
А кров і пільма — їх девіз,
Та сила чорна і червона
Не викличе плачу і сліз.

Ще гордо мають наші стяги
З блакиті неба й злата нив,
Горять нестримні наші зваги,
Не спонелів огневий гнів.

Вони ідуть, червоні й чорні,
Полуда криє очі їм,
Та хутко сні їх ілюзорні
Розвієм подувом страшним!

1919

КОЗАЦЬКА ПІСНЯ

Гей, на горі йдуть стрільці,
А в долині гайдамаки!
Наші славні молодці
 Лиха-горенька не знають,
 Поспішають
Через поле і байраки.

Гей на горі козак,
А в долині йдуть повстанці!
Наші славні вояки
 Співом душу розважають,
 Не питають,
Де воріженьки-поганці.

Гей, однаково те їм!
Як зустрінуть, буде лихо
Воріженькам навислим:
 Де москаликів спіймають —
 Порубають, —
На Україні буде тихо.

Гей, москалю, схамешсь!
Поки цілі ребра й спина,
Краще з нами не борись:
 Козаченьки добре дбають
 І співають;
Ще не вмерла Україна!

1919

МИ ЙДЕМ

Ми йдем і йдем: ми — хвилі в морі, —
Вперед-вперед під бренькіт струн,
І на незмірянім просторі
Зіллємося враз в страшній бурун.

Ми йдем і йдем: ми — вітри в полі, —
Нас не зляка густий туман,
Бо на широкому роздоллі
Зів'ємося в грізній ураган.

Ми йдем і йдем: в нітьмі огнями
Сягаєм ми до наших меж
І над ворожими полками
Засвітим огнища пожеж.

Ми йдем і йдем: ми — військо дуже,
Вперед ідем на ворогів,
Тому за всі стихії, друже,
Страшніший їм святій наш гнів!

1919

В ЧАСИ ЗНЕВІРРЯ

Квіти потоптано, квіти розвіяно
 Подуvom вражних вітрів,
Серце спустошено, душу розмріяно
 Нудом безрадісних днів.

Хмари понурії, мряки осінїї
 Кроплять нещадно квіткн,
Сльози заховані, думи невипинїї
 Щастя розбили в скалки.

Мріями давніми в ніч непрозору
 Серденько не розцвіте...
Хаїт-же навіки їх в зіму суворую
 Снігом часу замете!

Сїються-родяться в диких хуртовинах
 Квіти нового буття:
Гордо спочинемо ми на верховинах
 В мріях нового життя.

Нумо-ж, запалимо серце знебулеє
 Полум'ям пориву її зваг:
В щастя обернемо наше минулеє,
 Повне образ і зневаг...

1919

НА ХРЕСТНІМ ШЛЯХУ

О Нене рідна, ще не край, —
Ще хрестна путь далеко в'ється,
Але ми дужі ще, — нехай
Лукавий ворог не сміється!

Хрести тяжкі на довгий час
Кладе нам Доля на рамена,
Та вже ніщо не спшисть нас,
Коли буяє міць шалена.

Зрубаєм терен на шляхах,
Запалім Ніч душі огнями,
І наша кров на тих хрестах
Розквітне пишними квітками.

1919

НАРОД

Народ — Антей, народ — титан
В своїй захованій стихії,
І не здола гідний тиран
Йому усидіти на вії.

Він знявся грізний, як буря,
Народ великої країни:
Тремтить, як жах, новітній гун,
Творець неволі та руїни.

Народ злама його одчай,
І з попелу страшних пожарів,
Як фенікс, встане Рідний Краї —
Країна вільних господарів!

1919

НАЙВИЩА КРАСА

Народ мій — велетень в кайданах,
Мій край — загублений Едем,
Величне сонце у туманах,
Герої перерваних поем.

Ще мить одна — здійсняться мрії:
Із півми рабства і ганьби
Засяють світові новії
Душі великої скарби.

Ще мить одна — і залунає
Мій край в нечуваних піснях,
І зацвіте, і зашшає
Своїм гнобителям на страх.

Мій край — краса, зачарування,
Народ мій — геній і творець, —
Їх вільні пориви й змагання
Для нас — початок і кінець!

НАША ДОЛЯ

Гей, плекалась наша доля
Не у палацях з панамми, —
Виростала серед поля,
Укривалася степами.

Грізний дід — Дніпро наш сивий
Колисав її на хвилі,
Стугонів їй шуми-співи,
Убірав у шуми білі,

Гартував свою дитину
У боях із ворогамми
І у скрутну годину
Повінчав... із москалямми.

Сверівонька-ж дика, люта —
Тільки їй думала про згубу...
Будь же проклята та скрута,
Що примусила до шлюбу!..

ЧИ ВИННІ МИ

Чи винні ми, що ллється кров,
Що ллються сльози,
Що не цвіте свята любов
У дні загрози?

Чи винні ми, що бич війни
Руйнує згоду,
Що люблять вільнії сини
Над все свободу?

Нехай наш кат кує ланцюг,
Не спить почамі, —
Сміємося ми з його потуг,
Бо Правда з нами.

І прийде він, наш грізний Суд
Життя і смерті!
Наш вільний Краї, наш вільний Люд
Не може вмерти!..

1919

ШЛЯХУ НАЗАД ДЛЯ НАС НЕМА

Шляху назад для нас нема!
Ніщо в путі нас не втримає!
Ми ідемо туди, де Сонце сяє,
Позад — московська тюрма!

І хто-ж на тюрм високій мур
Зміняє Сонце України!
Зметем ми підступ авантур
Всесильним вітром хуртовини!

І оживе Свята Земля,
Омиє кров'ю і сльозами,
Як та занедбана рілля,
Полита зливними дощами!..

1919

SENTENTIA

Коли-б часи в єдину мить,
В єдину волю всі бажання,
В єдиний крик тяжкі ридання.
Змогли ми раптом сполучить:

Коли-б наш пал в єдину міць,
В єдиний порив всі заміри
І в саможертву всі офіри
З'єднать пожегаром блікавиць

Здолали серцем ми своїм, —
То давній раб царем безмірря
З безодні жаху і зневірря
Устав би велетнем страшним.

На віки вічні сльози й кров
Вже не скропляли-б край наш рідний.
Бо розітнувся-б спів побідний
Про волю, згоду і любов!..

1919

ЗАКЛИК

В офіру все — і душу і життя! —
Настала мить остання.
Хай згине все в безодні забуття,
Коли на межах здобуття
Спняє нас вагання!

Зневіру геть! На лави ворогів
Хай наші б'ють перуни,
Хай гострий меч не зрадить козаків,
Нехай натхнених кобзарів
Не зрадять віщі струни!

Так запалить зневірені серця
Огнем жаги й завзяття,
Огнем палким невтомного борця —
І до бажаного кінця
Ми прийдемо, о браття!

1919

ДЕВ'ЯТИЙ БУРУН

До жертв нас кличе рідний край
І до кривавої офіри!
Чужі нам рознач і одчай,
Чужі і підступні зневіри.

Усе, усе — і серця кров,
І наші гниві благородні
Без ядних дум і без розмов
Ми кинем в жертвенні безодні!

А, повне сил, своє життя
Ми понесем в пожежу бою:
Без міркувань, без каяття
Наложим гордо головою.

Під спів гучний, під бренькіт струн
По трупах кожний з нас полине:
Дев'ятий здійметься бурун
І все, що йде на нас, поглине!

1919

ДАЙТЕ ЖИТИ

В хуртовинах мій край,
В морозах і снігах,
І криком розпачу одчай,
Мов ураган, несеться по степах...

Та дайте-ж жить, спочить,
Піднятись з небуття!
Хоч на хвилину, хоч на мить
Сховати меч без думки й каяття,

Що ворог нас приспав...
Незломна наша міць! —
І хто нас в землю поховав,
Того змели пожегаром блискавиць!

То дайте-ж жить, спочить
Хоч раз!.. А коли ні —
За муки згублених століть
Ввесь хижий світ запалимо в огні!

1920

Відгуки

КОЗАК БАЙДА

Сонце сяє, хвиля грає,
Тирса з вітром шелестить.
Байда простору шукає, —
Орлім оком озирає
Степ безкраїї та блакить.

Перед ним — глибінь Славути:
У в обіймах берегів
Лине грізно, в скелі кутий,
В тищу ніжний, в бурю лютій,
Лицарь вславлений степів,

Мовить Байда: „Джуро милій,
„В неосяжних сих степах
„Набираюся я сили, —
„Знов я дужий, непохилій
„Ворогам моїм на страх.

„Збудим степ, Дніпро широкий!
„Хай нікчемна татарва
„Робить сміливі наскоки, —
„Лук наш вцілить на всі боки,
„Не урвалась тетива!

„Дніпре-батеньку! єуди ми
 „Принесли тобі чолом!
 „Будем щирі побратими,
 „А порогами твоїми
 „Я озброюєсь, як щитом.

„Пильнувати Україну
 „Будем гостро вздовш і вшир,
 „Будем битись до загину
 „За укохану вітчизну, —
 „Не дамо її в яєцр!

„Ми збудуєм з козаками
 „Запорозьку матір-Січ
 „І чайками, байдаками
 „Ми дістанем за морями
 „Ворогів і в день, і в ніч“.

Ой п'є Байда її добре дбає. —
 Не один спалив аул:
 Через Крим шляху шукає
 Він туди, де її не чекає
 Байду грізного Стамбул.

ІВАН ГОНТА

Присвячується повстанцям

У святцях, у календарі
Не знайдеш страдника святого,
По нім не дзвонять дзвонарі,
Поши не моляться за нього...

Гармати людські скрізь ревли,
Диявольське чинилось діло,
Коли на шмаття розтяли
Його козацьке чесне тіло.

Народ змордований мовчав,
Як сиптий ксьондз служив молебні,
І в серці помсту заховав
Під співи її казання велебні.

Тому не в святцях, грамотках
Святе ім'я шукати треба:
Воно записано в серцях,
Волає помстою до неба

За ганьбу, г'валт, за сльози, кров,
За многолітнюю кормигу...
І от — читаємо ми знов
Святу народню серця книгу.

Загомонів наш рідний край,
Загомоніла Україна:
— „А-ну, громадо, уставай“ —
„Святить ножі прийшла година!

„В огневім бенкеті війни
„Хай ллється кров катів погана!
„Гульнемо ж, лицарські сніги. —
„Згадаєм сотника Івана!“

1919

ЗАЛІЗНЯК

Немов явивий поперед нас
Козак Максим встає з могили, —
Орлячий погляд ще не згас,
Козацькі ще буяють сили.

Встає Максим і навкруги
Все бачить гострими очима:
Як гинуть наші вороги
І ждуть нові вже за плечима.

Радіє Батько: він пізнав
Катів, що дужою рукою
Колінь жартуючи карав
І кров паскудну лив рікою, —

Од срібночолого Дніпра,
Через степи, через діброви,
До блистрохвилого Дністра
Хрестив дітей в огні і крові.

І знов кишить, клекаче бії,
Працюють знов козацькі руки:
То на Україні святії
За волю боряться онуки.

І засміявсь козак Максим,
Промовив стиха: „Добре, діти!
„Дається воля тільки тям,
„Хто серцем вмів ще горіти.

„Спокійно ляжу я тепер
„В свою зотлілу домовину:
„Козацький дух іще не вмер. —
„Господь із нами за Україну!“

1919

КОЗАК

Він стенами та ланами
З вільним вітром розмовляє,
Та до бою з ворогами
Дужим соколом літає.

Гей, діброво, темний гаю!
Привітайте-бо петягу:
Ви багаті, я ж що маю?
Волю, долю, силу, звагу.

Чуб мій криє шапка-бирка,
Вовна вилізла із неї,
Свита драна, в штанях дірка,
Дужі плечі без керей.

Чим під боки постелюся?
Що у голови зібгаю?
Чим укриюсь, обгорнуся?
Гей, діброво, темний гаю!

Козакові не до того:
Пшшну постіль весна слала,
Нічка темна молодого
Небом, зорями вкривала.

Буйше ягито коліскову,
 Як маленькому, співало.
 Коли-ж збудить сонце знову —
 Щоб комусь не перепало!

Сухоребра, безволоса
 На козаченька чекає.
 Не боюсь тебе, безноса! —
 Смерть петягу не лякає.

З вітром вільним я по полю
 За тобою поженуся:
 Хоч здобуду вільну волю,
 Хоч з тобою оженуся.

Поховають при дорозі,
 У широкій у долині:
 Хоч поліг козак у Бозі —
 Щастя виборів отчині.

Україно, краю милій,
 Вже для тебе постаткую:
 Що в серця, що в сили —
 Все тобі даю, дарую!

ЗАПОРОЖЦІ

Рідний Краї в ярмі, в певолі,
Бродять тьми ворожих сил...
Гей, чи мертві ви, чи кволі?
Кличуть прадіди з могил.

Чи забуто всі клейноди,
Славу Баїди-козака,
Конашевича походи,
Жарти грізного Сірка?

Темна ніч, мов круків згряя,
Криє ниви та лани.
Де-ж та воленька святая,
Дух лицарський давнини?

Гей, не вмер він, він ще з нами,
Ще воскресне й Нещька Січ,
Сонце внясним шаблями,
Розіб'ємо темну піч!

Хай палають скрізь пожари, —
На запеклих ворогів
Ми посунем грізні хмари
Запорозьких жупанів.

Встала Ненька-Україна,
Ворог з жаху суне пріч.
І обійме мати сина,
Запорозька мати — Січ.

1919

ГАЙДАМАКИ

Ми — козаки! Лицарським духом
Жива ще рідная земля,
І коли смерть по ній гуля —
Ми ловим бій жаденним ухом.

Ми — гайдамаки! Україна
Нас кличе пробі не дарма:
Ось-ось жаданая хвилища —
Її ми визволим з ярма.

На ворогів ідем з піснями!
Ми не питаєм скільки їх,
Знайти-ж здолаєм навесних
І за лісами, за горами.

І хто не знає козака,
Що разом б'ється на всі фронти,
Згадає хай Залізняка
І помсту праведного Гонти!

1919

„ЗЕЛЕНОЖУПАННИК“

„На запитання п. Головного Отамана, з якої частини війська старий повстанець, він засміявся й відповів: „Я—зеленожупанник“.

(З газет.)

На зеленій на траві
М'ягко ребрам, голові,
Надо мною гаї зеленій
Біль заніптує шаленій.

Сплять зеленії жита...
Радість серце огорта!
Ноги босі, тіло голе,
Та зеленій пух не коле.

Вранці глянеш навкруги,
Чи не сунуть вороги, —
Всюди зелено та мило,
Бадьориться дух і тіло.

Там зеленее село
По-над річку залягло,
І зеленими садками
Все шепоче з комішами.

Ген зелений луг, байрак,
Де ховається козак,
Як не хоче дурно в бою
Наложити головою.

Всюди перлами роса,
Всюди чари і краса!..
То якого-ж ще жупана
Для такого, як я, пана?!

1919

ПОВСТАНСЬКИЙ ТАБОР

Ген під лісом темна нічка
Стеле чорний свії намет;
В срібній млі дримає річка.
Шепче стиха очерет:

Таємничі сплять байраки:
Бродять коні по стерні...
Над водою як гайдамаки
Розвели свої огні.

Як цигани, всі смальові,
Прудять вошей над огнем.
Босі, голі, та здорові —
Молодець за молодцем!

Їх життя тепер — походи,
Поки сили і снаги:
Не лякають їх пригоди,
Не жахають вороги.

А над ними в пісні чулії
Лине слава їх дідів,
Що в добі давноминулій
Полягли серед степів.

Вже й куліш десь закипає
— „Ну-те, хлопці, за ложки!“
Згодом табор затихає,
Сплять безпечно козакі.

Згускла ніч. Ясніють зорі.
Сюють роси по траві.
Ліс мовчить. В німім дозорі
Притаїлись вартові.

1919

ПІСНЯ

Ворон криче, ворон криче
На дубочку край дороги.
Гей, од ворога, козаче,
Стогнуть ниви, перелогн.

Вітер віє, вітер віє,
Похилилось буйне жито;
Не дощами його мие,
А копитами побито.

Ої шумить, гудить діброва,
Козаченька викликає,
А дівчина чорноброва
Вже і коника сідлає.

— „Будь здорова, моя мила,
„Та не журь мене сльозами:
„Знадобиться моя сила
„Поборотись з ворогами!“

Ворон криче, вітер віє...
Козаченко добре дбає:
Вражим трупом поле криє
Та сміється — примовляє:

— „Гей, москалю, кепсько дбаєш,
„Треба-ж сором в людях мати:
„Тільки її робиш, що гуляєш,
„А ми муєим спать вкладати“.

1919

На бойовищі

БЕНКЕТ НА БОЙОВИЩІ

В'ються круки

І сміються:

„Ще, ще муки!

Ще, ще крові

Для вселюдської любові,

Для вселюдського добра...

Кра-кра-кра!“

Сови сміхом

Із діброви

З криком-лихом

Нас вітають, —

Плачуть, стогнуть, проклинають.

„Крові хоче Смерть лиха!

„Ха-ха-ха!“

Звірі виють,

Люті сірі:

„Хайі ще ниють

Ваші рани, —

Бенкетують вовцюгани,

Ще смакують вашу кров...

Ов-ов-ов!“

Люди б'ються
Груди-в-груди.
Круки в'ються,
Скиглять сови,
Хочуть звірі м'яса, крові,
І регоче в полі жах:
„Бах-бах-бах!“ ...

1919

ВІЙНА

Не снопами на стернях
Вкрито поле золоте, —
Полягало на ланах
Наше лицарство святе.

Чесним трупом у бою
За Україну її рідний люд
Склало голову свою,
Щастя, думи, вільний труд.

Криє чорная печаль
Поле смерти, поле мук,
Ходить смуток, сивилить жаль,
В небі в'ється хижий крук...

Годі туги! Гей, брати,
Через трупи знову в бії!
Ляжу я, поляжеш ти,
Та не зрадимо надії,

Бо за нами цілі тьми
Підуть разом, як один, —
Мур московської тюрми
Вже не встане із руїн!..

СНИЩА

Вовки збірались, вовки сміялись:
— „Ой буде ж дива!
І зиму й літо — все трупом вкрито —
Багаті жнива!“

Серед діброви зліталась сови
Вночі на раду:
— „Гей, їсти буде — не сплять люде
Криваву зваду!“

Вкривають круки зелені луки
І дні, і ночі:
— „Ой до хвороби ступили дзьоби
Козацькі очі!“

Що-дня із хати виходить мати
Та на шпильочок
Біжить-питає: „Чи не вертає
Десь мій сночок?“

Вовки і сови сплять, п'яні з крові,
І крук не кряче...
Весь світ пишає, радіє, сяє,
А мати... плаче...

ПЕРЕД БОЄМ

Останній час, остання мить!
Душа щемить в німій тривозі:
Яка нас доля спобіжить
В новій невідомій дорозі?

Не за життя на світі сім
Тривожно серце наше б'ється:
Нас не лякає бою грім,
І прапор наш ще гордо в'ється...

О краю мій! твої сини
Горять трівогою одною:
Хто захистить твої лани,
Коли наложать головою?

Та ні... ми здавимо свою,
До нас непрохану тривогу.
І у кривавім сім бою
За смерть здобудем перемогу!

ОСТАННІЙ БІЙ

Гей, над нами круки кричуть —
Кричуть-плачуть,
Граївороння зграї хижі
Чують рани наші свіжі,
В небі хмарами ширяють —
Сна чекають...

Гей, не спімо!... Виють звірі —
Звірі сірі:
На узлісся із галявин,
З петрів, з хаців і гущавин
Позбіралась опівночі, —
Світять очі...

Гей, вартуємо!... Нум, петяги,
Вище стяги!
Честь козацька без догани:
Затамуємо в серці рани,
Кінем виклик свій останній
Долі п'яній.

Гей, до бою!... Круки низько —
Ворог близько:
Уставаймо-ж — ще не пізно,
Рушим гордо, сміло, грізно
І здобудем волю наші —
Україні!

ПЕКЕЛЬНИЙ ВАЛЬС

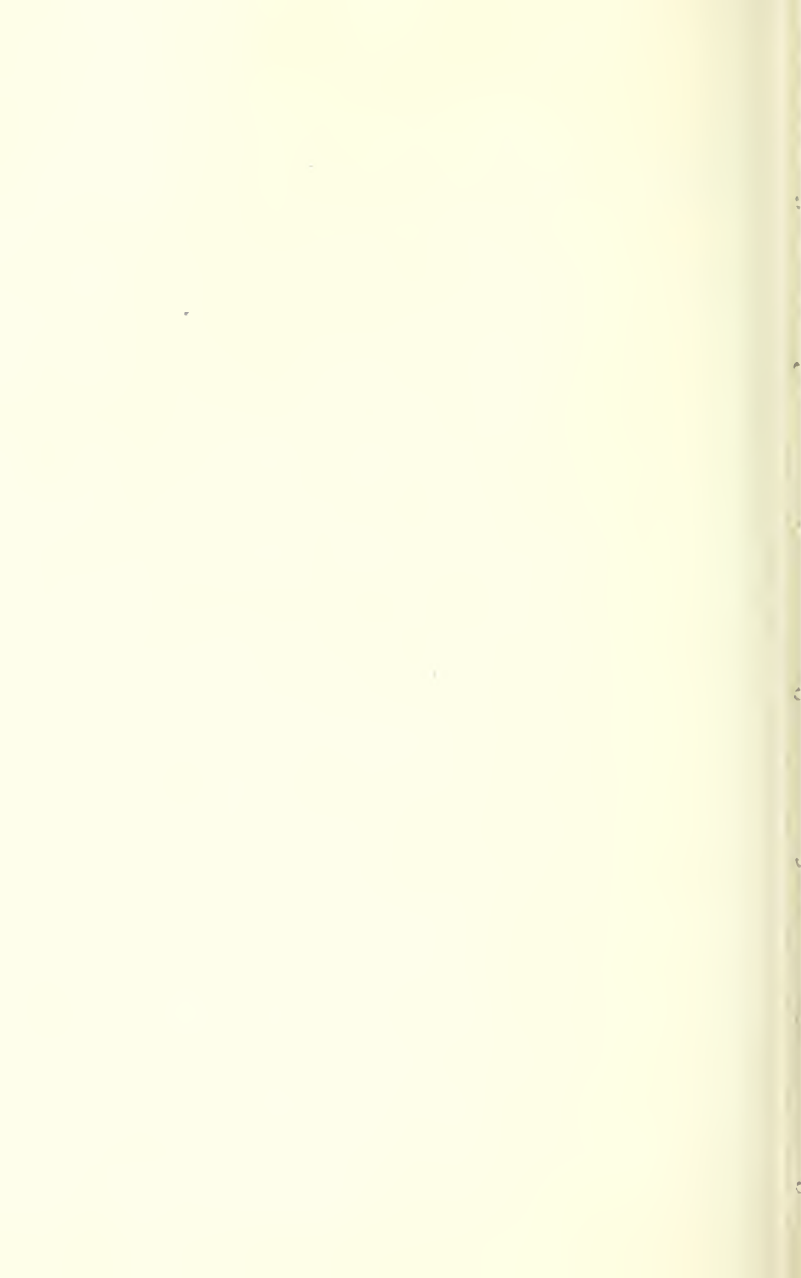
Гей, позліталися сили пекельні.
Смерть із косою над всім господиня.
Чорним обрусом простори пустельні
Криве покірлива нічка-рабіння,
Їх убірає у квіти червоні,
В квіти червоні — отруйливі мами.
Бродять докола марища сонні.
Танцю чекають відьми, вовкулаки;
Світять очима зеленими сови,
Пугачі пісню веселу співають,
Сірі голоднії діти діброви
Дружньою тічкою їм підвивають.
Клацає Смерть-господиня зубами,
Віє і дихає духом безодні:
— „Чом не танцюють на бенкеті з нами
„Трупи розбухлі, баїдуючі, холодні?
„Ну-мо-ж до танцю! Нам грають гармати,
„Дріб вибивають чим-дуж кулемети!“
Крутиться, віється, хоче обняти,
Хоче затиснути Смерть у лабеті.
П'яні в пожежах регочуться хмари,
П'яне і поле з червоного пива...
В танці пекельному стомлені пари
Впали снопами, як в добрії жнива.

НА БОЙОВИЩІ

Смерть-господиня гуляла до ранку,
З ранком затихла і оргія дика...
Трупи, скрізь трупи, ще теплі од танку...
Бенкет скінчився... замовкла музика...

1919

Братам галичанам



СТРІЛЬЦІ

Потоки з гір зелених,
Потоки-шуми:
Не спиниш їх, шалених,
Їх льоти-думи!

Орли зі скель високих,
Орли над нами:
Шумлять в низах глибоких,
Шумлять крилами...

Десь чорний ворон криче, —
Пересторога!
А Чайка квилить-плаче,
В сльозах небога.

Та жив ще дух високий
І міць не втята,
Бо з гір нові потоки,
Зі скель орлята

Заллють ворожі лави,
Дістануть неба...
На полі смерті-слави
Плачів не треба!...

НАШ ПСАЛОМ

На ріках вавилопських в полоні
Ми не заплачемо, як дрови!
Най скітимо самі на чужині,
Най десь в тортурах наші кривні, —

Ми не повісимо на деревах
З печали й смутку кобз розбитих:
Всю зненависть ми виллєм у піснях,
Піснях страшних, несамовитих!

Замість розпукі, грізний ураган
Роздуємо в серцях знебулих,
І затремтить зрадливий шляхтич-пан
Як трясся і в часах минулих.

О людська Суко! шляхтич і магнат —
Сини твої, твоє насіння,
І славен той, хто проклятих щенят
Розтрощить люто об каміння!

1919

СТРІЛЕЦЬКИЙ МАРШ

Ми з гір, ми з полонин,
Ми з вільного поділля.
Нас лучить дух один
Кривавого весілля!

Нехайі, нехайі
Горить наш крайі,
Радіє ворог лютийі, —
Чужийі нам страх!
Ще кріс в руках
І дух стрільця не скутийі.

Нема посеред нас
Зрадливого хитання:
Як прийде смерті час —
Умремо без вагання!

Нехайі, нехайі
Горить і т. д.

Стрілець є волі сині,
Неволя не для нього!
Здобуде щастя він
І для народу свого.

Нехайі, нехайі
Горить і т. д.

Подяк стрільцям не тра!
У бою з ворогами
Стрілець-герой вміра
З веселими піснями.
Нехай, нехай
Горить і т. д.

А згине підлий Лях, —
На згарщах вітчизни
Ми житимем в піснях
Свобідної країни!
Нехай, нехай
Горить і т. д.

ХРЕСТНА ПУТЬ

Сумний наш шлях
В тернах повивсь колючих,
Над нами ворон криче...

Не племінь — жах
В очах, колись жагучих,
І серце скорбно плаче.

Не знать куди
З нуди і дум подітись
Без мрії палких омані...

О стій, пожди!
Води-но дай напитись, —
Ятряться кров'ю рани...

Се що-ж? Чи в сні
Знадні знов маріння
Відродження, обнови?..

О ні! о ні!
Ясні надії проміння
Розквітли з сліз і крові.

Не дарма йдем,
Несем свій хрест подоли,
І хоч тязька дорога, —

Та розцвіли
Із мли проміння волі, —
Нас кличе перемога!

1919

В КАРПАТАХ

Шумить в журбі зелений бір,
Мовчать, похмурі з туги, гори,
І Черемош гіркий докір
В небесні кидає простори.

В снігах байдузкі гір шишлі
Біліють, мов циганські шатра,
Пускає дим свій по землі
В розпуці кинутая ватра.

З невгавним ревищем маржини
Замовкли її клетоти орлячі,
А шати пишних полонин
Серпанком смерти криють мрячі.

Затихло все. У пустаках хат
Блукає лихо, біль і зойки,
І на танок веселих свят
Не кличе легінь більш дівойки...

Орел злетів: на чужину
Несе свої, ще свіжі, рани,
Плекає зненависть страшну,
Гартує силу рвать кайдани.

І дужим льотом він до гір
Злетить в залишені простори, —
Загомонить зелений бір
І заспівають рідні гори.

1919

ВЕСНА

Стрілецький марш

Раз-два! раз-два! вітер віє,
Серце весну зустрічає,
Сонце палить, сонце гріє,
Море злота розливає —

Не для нас!

Ще не час!

Рушим разом в бій кривавий
Будем битись до загину!
Ми запалим сонце слави.
Хоч поляжемо за Україну.

Раз-два! раз-два! квітнуть квіти,
Вбралась трава в діаманти,
Розітнувся спів трембіти,
Відгукнулись гір гіганти...

Не для нас!

Ще не час!

Ворог близько, — на тривогу
Грають сурми певгомоні.
Гей, до бою! Нумо в ногу!
Зірвем ран квітки червоні!

Раз-два! раз-два! Весно красна,
Час утіхи, раювання,
Люба ти, як доля щасна.
Най живе весна-кохання!
 Не для нас!
 Ще не час!
Наша втіха, наша доля —
Щастя Неньки України,
Наша весна серед поля:
Воля, слава, честь вітчизни!

1919

ПРИ ДОРОЗІ

Самітний хрест із написом коротким
Оздоблений у зіллячко-розмаїт:
„Тут Слави син упокоївсь сном солодким
За волю-долю й рідний край“.

Довкола ходить сум і сіє жалі.
Незримий жаїворон збирає їх
І в Requiem складає ті печалі.
Серед пустель повітряних.

Співає жаїворон: „О, подорожній!
Зроби як я, — на смерть ти не зважай:
Що смерть, життя? Се — звук порожній,
Коли в неволі рідний край!“

1919

Спокої

КОЛИСКОВА СМЕРТИ

Люлі, козаченьку, люлі
В мрійних обіймах півенів:
Вже не співають нам кулі,
Стих уже брязкіт мечів.

Люлі, козаченьку, люлі!
Привид кривавий десь щез.
Легіт торкає заснулі
Тіни журливих берез.

Люлі, козаченьку, люлі!
Вже не присняться тобі
Дні золотії, минулі
В щасті, у тузі, в журбі.

Люлі, козаченьку, люлі!
В холоді наших осель
Нам не брешітимуть чулі
Сніви надземних пустель.

Люлі, козаченьку, люлі!
Вічні сплітаються сні,
Сили спочинуть знебулі
В чорнім спокої труни...

1919

СМЕРТЬ КОЗАКА

Хто у полі
На роздоллі
Смерти дивиться у вічі?
Мов укоханій дівчині,
Шепче речі
Молодечі:
„Не вміра людина двічі, —
Так обнімемося-ж нині!

Хай в запічку
День і пічку
Десь тремтять страхополохи, —
Ми-ж гулятимем з тобою:
Бенкет гучний,
Дикий, бучний
Нає ся'янить, розважить трохи
Серед крові, серед бою!

Рідний краю,
Уміраю!
І в останню хвилину
Я не плачу, я не шю,
А за волю,
Краю долю
По-козацьки радо гину, —
Я сміюся, я — радію!

СПОКОЇ

Рідна Нене!
Ти про мене
Словом тихим спогадаєш,
А на цвинтарях козачих
Із сльозами
І жалями
Тих, хто в запічку, згадаєш, —
Проклянеш снів ледачих!“

1919

ЗАБУТИЙ

Акварель

...Де я?.. Скінчився бій?..
Чому-ж я сам в пустелі сій?
Так рано ще... Але життя ознаки
Вчуваю скрізь. В сріблястих росах
Горять в житах червоні маки —
Червоний квіт в золотистих пишних росах
Царівни польової.
Вона ще спить...
Нема навкруг душі живої.
Розякеврілась небесная блакить,
І кучері перлових хмар
Червоним маком розцвіли.
Не сон, а чар
В серпанку срібному імлі!..
Не треба сонця, ні!
Нехай легкий ще стелеться туман
І все кругом німіє в сні...
Німіє й біль глибоких ран
У прохолоді... Що се знов?
Невже і знову бій і кров —
Червона кров в блакиті.
Огневі бризки в житті,
Криваві маки й сон?..
Що він співа... той жайворон!..
... Мій похорон?..

1919

НА ЗОРІ

(На смерть Жені Клепа-
чевської, арештованої Інтер-
національним полком і роз-
стріляної жмеринською чрезви-
чайкою за вірність Україні)

Рожевий ранок згає у чорних хмарах,
І згасла мрія золота,
Ясна, пречиста і свята
В страшних життя примарах...

Умерти на зорі в зелених літах,
Коли так хочеться ще жити,
Коли її небесная блакить
І світ увесь — у квітах,

Повити смерть блискучим ореолом,
На лютих кинути катів
Свою зневагу її гордий гнів
З піднятим вгору чолом,

За рідний край віддять літа і вроду —
Здолав лиш душа палка,
Погорда краю і дочка
Великого Народу!

СПОКОЇ

Дитино рідна, спи! Твій тихий спокій
Не потривожать на зорі.
А смерть прославлять Кобзарі
У думі превисокій!

1919

Мої пейзажі зимові



ДИВА ЧИСТАЯ

Мертво так... біло... Знов падає сніг:
Мертвим знов щастям дарує нас ранок.
Чисто і мертво... Не видно доріг, —
 Всюди тої мертвині серпанок.

Сходить на землю у ризі блідій
Десь непорочная, чистая Діва.
Чом же все мертво до зустріччї їй —
 Тиша скрізь біла, дрімлива?..

В тишу такую чи плакали ви —
Ви, що посіяли квіти червоні,
Ви, що узорі поклали з крові
 В білому Діви хитоні?..

Мертво та біло... знов падає сніг...
Діва блукає у білім убранні, —
Ходить, шукає безкровних доріг
 В мертво-блідому тумані...

СПОКІЙ

В біду намітку Хтось землю повів —
Хтось соромливий,
В біду намітку з пречистих снігів,
В думу спокійну без руху, без слів —
Чистий, святий, терпеливий...

Сонце предвічне, її не чіпай!
Вітре могутній,
Звійся над нею — її не зривай! —
Хай відпочине згріховлений край
В тиші нерушій, нечутій...

Ранком імлістим прозорий, блідий
Привид журливий
В срібнім тумані вартує сумний,
В білій молитві поринув своїй —
Чистий, святий, соромливий...

1920

БІЛА ЖАЛОБА

Біле небо, білий степ, —
Вся природа у жалобі
Одягла сріблястий крен
На загальнім, спільнім гробі.

Од невідомих кадил
В сизих димах оболоні.
Тиша тугою могил
Дзвонить гимни похоронні,

Зойком стриманих ридань
Огортає тих імена,
Що до смерти без вагань
Понесла їх міць шалена,

Що, незнані, по степах
Полягли за край свої ріднії
І не знали, що то жах —
Жах зрадливий, жах негідний...

Дух, гартований в борні,
Ще не кинув рідне поле:
Упокої же в білім сні
Душі чисті, ясна Доле!..

В'ється тихо білий сніг —
Тче покрови похоронні,
І дзвенять серед доріг
Тіші гимни монотонні.

1920

В ГОРАХ

На білі шатра гір стрімких
Упав рожевий сонця промінь:
Туман в міжгіррях мовчазних
Занявсь-горить, як в димах племінь.

Сріблясті шатра у крові...
Ридає хтось в імлі червоній,
Криваві сльози, молитви
Сплітає в шуми сумнодзвонні.

В убранні білім сонний бір
Зітхнув легенькою луною
І спалахнув, як шатра гір,
В тумані кровію ясною.

Горять тумани і сніги,
І в'ється дим прозорим льотом:
Якісь невідомі боги
На срібло біле сиплють злотом...

1920

НА БОЙОВИЩІ

Не чіпайте квітів білих
Ви, що звикли до червоних:
У просторах занімалих
Годі воїків похоронних...

Хай у срібній у блакиті
Прозорчаться далечені,
Хай, у білій сніг повіті,
Заснуть душі примиренні...

Знемоглись в борні гвалтовній...
Хто отямить нас? Хто спине?
Тільки в тиші молитовній
Почлик згоди дзвоном рине.

Скрізь ланами та степами
Квітнуть чисті білі квіти:
Не чіпайте їх руками!
Руки в крові... треба змити...

Тільки білі, чисті руки
Зірвуть квіти чисті, білі...
Не завдайте-ж болів, мук, —
Сплять пустелі занімалі...

На тихі води, на ясні зорі



Де тихі води? де ясні зорі?..
В душі, як в пустці, ридає сум, —
Гнітять негоди, гнітять суворі
Холодні хмари холодних дум.

Де ясні зорі? де світ зелений?..
Морозом віє з далеких гір.
В душі, як в морі бурун страшений,
Лютує грізний, тяжкий докір.

Де світ зелений? де мир хрещений?..
Туман кривавий клубочить в сні,
І крик шалений, непримирений
Знов крає серце... на чужині...

Хутчій додому, там в хмарах зорі,
Там тихі води повив туман! —
Розвієм втому в яснім просторі,
Загоїм болі сердечних ран.

Слова — без барв, а почуття —
Давнопогашені огні
 В душі моїй...
Хто збудить знов їх до життя
 На чужині
В красі первістній, весняній?

Де те цілюще джерело,
Що з туги й тихих сліз
 Розілляє сміх,
Що так бурхливо потекло
 У бурях гріз
В боях огневих і святих?..

Туди, туди — де дужий грім
Ще будить грізно давній сон
 І забуття,
Де словом віщим і новим
 Дає розгон
До щастя вільного життя!..

Її пісні не ті:
Пісні — квітки зав'ялі,
Пісні — осінній печалі
В чуднім житті...

На чужині
Могутною луною
Не будить їх ні гуркіт бою,
Ні ті огні,

Що по ланах
Десь рідних ще палають
І нану воленьку вітають
В крові її сльозах...

Співаче, гей!
Не гаїся, не барися:
До рідної землі торкнися,
Як той Антей!

І віщих струн
Нечувані ще згуки
Зіллються вмить на щастя її мук
В страшній бурі!..

На тихі води, на ясні зорі,
В гаї зелені, в краї веселі.
Злотом повиті лани —

Пливемо всі ми, як хвилі в морі,
На Україну в пусті оселі
Із чужини!

Темненькі ночі, сичать гадюки,
Шляхи тернисті, вовки деєь виють,
Глухо бряжчать кайдани,

Козачим трупом смакують круки,
Кістками, кров'ю дорогу кршють
Наші сини.

Гуркочуть грізно громи в просторі,
Ревуть гармати в німій пустелі,
Котиться регіт луни...

На тихі води, на ясні зорі,
В гаї зелені, в краї веселі —
Із чужини!..

1919—20.

Наш світлий храм

В річницю одкриття
Кам'янецького Університету

Ми певно йшли: далекий шлях
Ховавсь у пільмі непрозорій:
Немало крові по тернах,
Немало сліз по всіх степах
Розляли ми в путі суворій!

Ніхто не кинь нам докір,
Що ми зблукалися в дорозі:
Здійснили ми святій замір,
Бо керувались сяйвом зір,
Тому й не падали в знеможі.

Ясний наш прапор донесли
Ми незаплямленим до цілі.
Він гордо маяв нам з імлі!
Ми одностайно, твердо йшли, —
Нас не спинили вражі сили.

О, наша зоре провідна!
О, ясна зоре України!
Ти не погасла лиш одна,
О наша мріє осяйна,
І в найтемрявіші хвилини!

Тепер ти вільно сяєш нам
Огнями правди і науки,
І до твоїх одвертих брам
Полхнуть хвилями у храм
І наші діти і онуки.

1919

ЗМІСТ

	Стор.
Моя Муза	7
Моя Муза	9
Пролетарська пісня	10
Молодечі мрії	11
Де щастя?	12
Мій Демон	13
В царстві праці	19
У шахті	21
Під землею	22
В царстві Ночі	24
Шахтарі	25
Монольог	26
Фабрика	27
Божевілля	28
Дзвін	29
До верховин!	39
До верховин!	41
Наш рух	42
Віра	43
Меч і молот	44
Вперед	45
Бенкет смерті	46
Вільна праця	47
На роздоріжжі	48
Позір!	49
Човен	50
Революція	53

ЗМІСТ

	Стор.
Прометей	59
Під Новий Рік	71
Світлій пам'яті Генія	81
Чайка	87
На варті	95
Україна	97
Не спіть	98
Україні	99
За Рідний Край	100
Наша міць	102
Вартуймо!	103
На руїнах	105
На варту всі	107
Не вгашайте духа	108
Бранка	109
Воля	111
В огні наш край	113
Край в пожежі	115
Червоні й чорні	116
Козацька пісня	117
Ми йдем	118
В часи зневіря	119
На хрестнім шляху	120
Народ	121
Найвища краса	122
Наша доля	123
Чи вічні ми	124
Шляху назад для нас нема	125
Sententia	126
Заклик	127
Дев'ятий бурун	128
Дайте жити	129

	Стор.
Відгуки	131
Козак Байда.....	133
Іван Гонга.....	135
Залізник.....	137
Козак	139
Запорожці	141
Гайдамаки.....	143
„Зеленожупанник“	144
Повстанський табір.....	146
Пісня.....	148
На бойовищі	151
Бенкет на бойовищі.....	153
Війна.....	155
Сипца.....	156
Перед бовм	157
Останній бій.....	158
Пекельний вальс.....	159
Братам галичанам	161
Стрільці	163
Наш исалом	164
Стрілецький марш	165
Хрестна путь	167
В Карпатах.....	169
Весна	171
При дорозі	173
Спокої	175
Коліскова Смерти	177
Смерть козака	178
Забутий	180
На зорі.....	181
Мої пейзажі зімові	183
Діва чистая	185

ЗМІСТ

	Стор.
Спокій.....	186
Біла жалоба.....	187
В горах.....	189
На бойовищі.....	190
На тихі води, на ясні зорі.....	191
Наш світлий храм.....	197